

Hvilke konsekvenser får 7. oktober?

Av Torkel Brekke, religionshistoriker i Civita

Hvilke konsekvenser vil massakren utført av Hamas i Israel 7. oktober 2023 få for den internasjonale politiske utviklingen i Midtøsten? Målet med denne teksten (som utgis 7. april 2024, altså seks måneder etter angrepet) er å forsøke å komme med noen spådommer om store politiske utviklingstrekk. Det understrekes at antagelsene om framtiden er gjetninger basert på hva man kan vite i april 2024.

Hovedkonklusjonen er enkel: Før 7. oktober antok alle at regionen beveget seg mot mer mellomstatlig fred og samarbeid mellom Israel og araberstatene, samtidig som at Iran var en stor utfordring for sikkerhet og stabilitet. Etter angrepet står Israel overfor et nytt strategisk og politisk dilemma, som vil føre til mer konflikt, før regionen vender tilbake til prosessen mot mellomstatlig fred og samarbeid. Dette nye strategiske dilemmaet fører til mer konflikt på kort sikt, fordi Israel ser seg nødt til å fjerne Hamas fra makten i Gaza. Kravet om å ødelegge Hamas – sammen med ambisjonen

om å frigi israelske gisler – har ført til et omfattende israelsk angrep på Hamas på Gaza-stripen. Konsekvensene er enorme både for Hamas som organisasjon og for folk flest på Gaza. Men på kort sikt vil det nye strategiske dilemmaet også føre til mer konflikt utenfor Gaza, blant annet fordi Israel ser seg nødt til å konfrontere Hizbollah – og kanskje Iran mer direkte – for å forebygge lignende angrep i framtiden.

Kildene til denne teksten er av tre typer: 1) Artikler fra aviser og tidsskrifter fra forskjellige deler av verden, 2) forskningslitteratur om Midtøsten, og 3) intervjuer med politikere, forskere og diplomater fra Norge og andre land.

Ny sårbarhet for Israel

For å forstå den politiske dynamikken på kort og mellomlang sikt, er det viktig å innse at nærmest alle israelere, også ledere, oppfatter den totale trusselen fra naboene, både i sør (Gaza) og nord (Libanon), som eksistensiell. Denne følelsen av sårbarhet er ny. Den ble skapt av 7. oktober, og den er en avgjørende del av det politiske bildet. Angrepet 7. oktober er dermed et veiskille i israelsk sikkerhetstenkning. Israel kan ikke lenger tillate seg å leve side om side med militante ikke-statlige bevegelser i en slags skjør våpenhvile. Hamas må fjernes som trussel, og Israel kommer til å fortsette å arbeide for å nå dette målet. Før 7. oktober trodde Israel, og de fleste andre, at det var mulig å opprettholde en strategisk og politisk balanse med Hamas. Dette var en misforståelse som handlet om noe bredere enn en svikt i etterretningsarbeidet til Israel. Det handlet om den grunnleggende forståelsen av Hamas som organisasjon. For å forstå hvorfor Israel og resten av verden misforsto Hamas' motiver og kapasiteter, må vi se på historien.

Hamas oppsto i 1987 med utgangspunkt i Det muslimske brorskap og i religiøse grupper i PLO, og organisasjonen ble sentral i den første intifadaen, altså opprøret mot Israel.¹ Hamas var også sentral i den andre intifadaen (2000–2005) med nye angrep mot Israel. Sammen med andre militante grupper, som Palestinsk Islamsk Jihad (PIJ), har Hamas bidratt sterkt til å ødelegge forutsetningene for fred og en tostatsløsning. Til tross for denne historien trodde mange analytikere og politikere at Hamas hadde utviklet seg i en mer pragmatisk og demokratisk retning etter at den andre intifadaen sluttet, og spesielt etter at de vant valget i Gaza i 2006 og etablerte seg som Gazas regjering i 2007. Et eksempel: I 2017 kom den svenske forskeren Björn Brenner med en bok som viste hvordan Hamas gikk fra å være en ideologisk motstandsbevegelse til å bli en mer pragmatisk og mindre ideologisk drevet organisasjon. Mange av Hamas' ressurser måtte dreies fra kamp mot Israel til konflikt med interne fiender i Gaza.² I 2017 skrev Brenner en artikkel i den israelske avisen Ha'aretz, der han mente at Hamas virkelig hadde endret seg. Dette kom tydelig fram, mente Brenner og andre, i et dokument fra Hamas med den engelske tittelen «A document of general principles and policies», som skulle vise at Hamas beveget seg vekk fra den gamle linjen, som krevde utslettelse av Israel. Nå skulle Hamas godta en palestinsk stat etter grensene fra før krigen i 1967 med Øst-Jerusalem som hovedstad.³ I lys av denne vanlige tolkningen av Hamas' utvikling, kom angrepet 7. oktober som et voldsomt sjokk.

Mer konflikt med Iran og motstandsaksen

Iran leder den såkalte Motstandsaksen (Axis of resistance) i regionen. Motstandsaksen ble skapt av Irans Revolusjonsgarde (IRGC) i 2003 for å bekjempe USA i Irak. Aksen består av Irans militser i Irak, Assads Syria, Hizbollah i Libanon og Houthi-bevegelsen i Jemen. Houthi-bevegelsen har fått en ny strategisk rolle i konflikten mellom Iran og Vesten etter 7. oktober. Bevegelsen truer verdensøkonomien ved å gjøre det vanskelig med skipstrafikk i Rødehavet. Houthiene kan ikke fjernes fra makten i deler av Jemen uten uforholdsmessig store kostnader. Skal man stoppe houthienes kvelertak på global skipstrafikk, må man sørge for at Iran ikke kan levere langtrekkende våpensystemer til bevegelsen. Det vil sannsynligvis føre til mer konflikt med Iran.

Hamas og Islamsk Palestinsk Jihad (PIJ) er del av motstandsaksen, og det virker sannsynlig at angrepet 7. oktober var koordinert med andre deler av aksens.⁴ De religiøse skillelinjene og motsetningene blant aksens medlemmer er underordnet felles politiske mål. Houthiene tilhører en helt annen gren av sjia-islam enn Iran. Irans ledere har fremmet allianser på tvers av sekteriske skillelinjer siden før revolusjonen i 1979. Ayatollah Khamenei oversatte egenhendig de sentrale verkene av Sayyid Qutb. Den militante sunni-islamske ideologien til Qutb har dermed vært viktig for den sjia-islamske iranske revolusjonen.⁵ Det viser hvordan Irans ledere lenge har bygget ideologiske og politiske broer mellom sunni- og sjia-ekstremisme. Men samtidig som Iran er en stat som har en religiøs ideologi som sitt grunnlag, er det også en stat som er delvis overtatt av en mafia, nemlig IRGC, som beskytter egne økonomiske interesser i Iran og globalt.

Angrepet 7. oktober har gjort det enda tydeligere for Israel og for mange vestlige regjeringer at Irans motstandsakse har store ambisjoner og kapasiteter. Dette kan bety at krig er det beste svaret, slik den tidligere amerikanske nasjonale sikkerhetsrådgiveren John Bolton har foreslått.⁶ Men det kan også innebære en rekke andre virkemidler, som å skru til sanksjonene enda mer, og gjøre mer for å støtte lokal politisk opposisjon i Iran, slik den tidligere israelske statsministeren Naftali Bennett har foreslått.⁷ USA og Israel vil uansett fortsette å drepe sentrale ledere for IRGC, slik man f.eks. tok livet av Qasem Suleimani 3. januar 2020, og en gruppe IRGC-ledere 27. desember 2023. Full krig mellom Iran og Israel (og Israels allierte) er mulig, men usannsynlig fordi konsekvensene ville være store og uforutsigbare

Utvidet krig mot Hizbollah

En naturlig tilnærming til Irans atferd i regionen er å ødelegge kapasitetene til Irans allierte i Libanon, Hizbollah. Hizbollah er en viktig del av motstandsaksen og er en bevegelse med militære styrker og ressurser som er eksepsjonelt store, langt farligere enn Hamas. I tråd med den nye opplevelsen av strategisk sårbarhet i Israel, har landet ikke annet valg enn å bruke de midlene som er til rådighet for å redusere trusselen fra Hizbollah. Nordlige deler av Israel er i dag ubeboelige som følge av at Hizbollah mer eller mindre daglig angriper både sivile og militære mål i området. Titusentalls israelere er internt fordrevet. Dersom Hizbollahs leder beordret en invasjon av Israel og en massakre etter Hamas' oppskrift, kunne den blitt betydelig større enn 7. oktober-angrepet.

En mer stabil situasjon i grenseområdet mot Libanon kunne vært oppnådd ved at det internasjonale samfunnet hadde fulgt opp FNs resolusjon 1701 fra 2006, som blant annet krever at Hizbollah avvæpnes og trekker seg tilbake til Litani-elven, langt inne i Libanon. Massakren 7. oktober og krigen i Gaza som fulgte, kunne kanskje vært unngått dersom man hadde tvunget gjennom resolusjon 1701, men FN har ikke fulgt opp den spente situasjonen i grenseområdet på en tilstrekkelig måte.⁸ Dette kommer nok ikke til å skje i framtiden heller. Hizbollah selv ser seg ikke tjent med å trekke seg vekk fra Israels grense, Iran trenger å opprettholde militært press på Israel fra nord, og ingen land ser ut til å være villige til å bruke ressurser på å tvinge Hizbollah lenger inn i Libanon.

Dermed må Israel takle det strategiske dilemmaet i nord på egen hånd. Det gjøres ved blant annet å jevnlig angripe Hizbollahs infrastruktur og drepe bevegelsens ledere.⁹ Dette reduserer bevegelsens kapasitet. Israel vil trappe opp angrepene mot Hizbollah i Sør-Libanon i løpet av 2024. Utvidet krig mot Hizbollah kan bli kostbart for Israel, men i de nye omgivelsene etter 7. oktober er det sannsynlig at Israel ser seg nødt til å fokusere på den relative kostnaden av krig snarere enn den absolutte. Det betyr at hvis Israel oppfatter at de har mindre å tape enn Hizbollah ved å utvide krigen nå, så vil de gjøre det heller enn å vente til fienden i nord er blitt sterkere.

Fornytt amerikansk fokus på Midtøsten

Angrepet 7. oktober gir fornytt amerikansk fokus på Midtøsten. Massakren og dynamikken i regionen som fulgte, har vist at Iran og landets allierte i den såkalte motstandsaksen er en trussel mot Israels eksistens, mot stabilitet i hele regionen, og mot verdensøkonomien.

Det har lenge vært en oppfatning at USA er i ferd med å forlate Midtøsten. Under Obamas administrasjon (2009–2017) foretok USA en såkalt «Pivot to Asia», altså en politisk og strategisk omprioritering, hvor Kina og resten av Asia skulle prioriteres høyere, noe som måtte innebære at andre deler av verden, som Midtøsten, måtte få mindre oppmerksomhet og ressurser. USA har gjort det klart at man anser Kina som den avgjørende langsiktige fienden, og at ressurser skal flyttes til Stillehavet for blant annet å kunne stå imot et kinesisk angrep på Taiwan. Samtidig er Russland en stor og umiddelbar trussel mot fred i verden til tross for at landet på sikt ikke utvikler seg til å bli en økonomisk supermakt, som Kina. USAs politikk overfor Iran er også blitt oppfattet som vinglete og kontraproduktiv i mange av regionens hovedsteder.¹⁰ Etter at IS ble overvunnet i 2017, har USA redusert sin tilstedeværelse i Irak, og i september 2021 trakk USA seg ut av Afghanistan. Det skjedde i hui og hast, og måten man trakk seg ut på, er blitt sterkt kritisert.

Bidens administrasjon har vært tydelig på at den ikke liker Netanyahus regjering. Det er kommet sterk kritikk fra USA mot radikale religiøse sionister i regjeringen, som undergraver muligheten for en tostatsløsning med sin støtte til bosetterne. En tostatsløsning har vært målet for en rekke fredsprosesser over mange tiår, og det er Bidens uttalte mål. Vinteren og våren 2023–2024 har israelske medier vært fulle av debatter om farene ved at USA går lei av Israel og reduserer støtten til landet. Men Bidens kritikk av Netanyahus regjering betyr ikke at USA vil la Israel møte trusselen

fra Iran, og fra Irans allierte, uten amerikansk støtte. I mars 2024 var det snakk – både i USA og i Israel – om at USA kanskje ville innføre en våpenembargo mot Israel som reaksjon mot krigføringen i Gaza, men det er svært usannsynlig at dette vil skje. Israel er viktig for USA, og forholdet mellom de to landene vil fortsette å være tett på tross av Netanyahu.

Fortsatt tilnærming mellom Israel og araberstater

USA har spilt en helt sentral rolle i å skape mer mellomstatlig fred i Midtøsten de siste årene. Abraham-avtalene ble meglet fram av USA for å normalisere diplomatiske forbindelser mellom Israel og flere arabiske stater. Avtalene ble undertegnet i 2020 og markerte et tydelig skifte i Midtøsten, da land som tidligere ikke hadde anerkjent Israel, etablerte diplomatiske bånd. De første til å skrive under var Israel, De forente arabiske emirater (UAE) og Bahrain. Deretter undertegnet Sudan og Marokko lignende avtaler. Tabellen under viser avtalenes innhold i stikkordsform:

Land	Undertegnet	Stikkord
De forente arabiske emirater (UAE)	2020	Diplomatiske forbindelser, samarbeid om sikkerhet, økonomisk samarbeid, investeringer, teknologisk samarbeid og direktefly
Bahrain	2020	Diplomatiske forbindelser, økonomisk samarbeid, samarbeid om sikkerhet
Sudan	2020	Diplomatiske forbindelser, økonomisk samarbeid, fjernet fra USAs liste over terrorstater
Marokko	2020	Diplomatiske forbindelser, kulturelt samarbeid, anerkjennelse av Marokkos krav på Vest-Sahara ¹¹

Abraham-avtalene var viktige for flere av statene i Midtøsten, ikke minst Israel, og i tiden før 7. oktober foregikk det samtaler mellom Saudi-Arabia, USA og Israel. Målet var at Saudi-Arabia skulle bli det neste landet til å anerkjenne Israel mot at saudierne fikk ting de ønsker seg fra USA, spesielt tettere sikkerhetssamarbeid og våpensystemer, som F-35. Saudi-Arabia ønsker å få på plass en slik avtale.

Andre aktuelle temaer

Det er naturligvis en rekke andre viktige konsekvenser av angrepet 7. oktober og den påfølgende krigen mot Hamas. Noen temaer utpeker seg som viktige, uten at det var plass til å behandle dem i dette notatet.

Tostatsløsning: Tanken om en tostatsløsning strekker seg tilbake til den britiske mandatperioden i Palestina, og en slik løsning har vært målet for flere fredsinitiativer.¹² Mange har oppfattet en tostatsløsning som stadig mer urealistisk blant annet i lys av et økende antall israelske bosettere på Vestbredden. Nå ser tostatsløsningen ut til å være vekket til live igjen. USA presser på for en slik løsning, mens Saudi-Arabia har sagt at de vil ha en realistisk vei mot en palestinsk stat for å fortsette prosessen med en omdefinering av forholdet til Israel.¹³

Nye regjeringer: Både Israel og Palestina får nye ledere. Spørreundersøkelser i Israel har vist at Netanyahu er upopulær, og flere sentrale politikere har sagt at de vil utfordre ham i valg. Netanyahu selv har sagt at valg til Knesset må vente. En rekke politikere krever valg før det formelt skal finne sted høsten 2026. Det er usannsynlig at Netanyahu kan beholde makten gjennom 2025. Både på Vestbredden og i Gaza er nåværende politiske ledelser upopulære. Hamas har hatt økt oppslutning, spesielt på Vestbredden, men har likevel ikke støtte hos flertallet av palestinerne. De palestinske selvstyremyndighetene (PA) og deres president Mahmoud Abbas er svært upopulære på Vestbredden.¹⁴ I februar 2024 gikk PAs regjering av, og det er dannet en ny regjering med Mohammad Mustafa som statsminister.¹⁵

Misnøye i det globale sør: Noen har hevdet at Israels krig imot Hamas viser at USA og Vesten er dobbeltmoralisk fordi man godtar lidelser blant Gazas sivilbefolkning som man ikke ville godtatt andre steder. Dette kan føre til mer polarisering, mener noen, mellom Vesten og det globale sør. Som del av dette temaet, kunne man også tatt for seg den juridiske og politiske prosessen mot Israel i Den internasjonale domstolen (ICJ). Det er imidlertid uklart om det finnes noe slikt som «det globale sør», som en slags blokk eller front, siden mange av de viktigste landene i sør, som India, Tyrkia, Saudi-Arabia og Egypt, er nært knyttet til USA, for ikke å snakke om land som Japan, Sør-Korea og Australia. Analyser av slik polarisering har vært mangelfulle, men se gjerne Civitas notat om [Resten mot Vesten](#) for utfyllende diskusjon.¹⁶

Mer terror: Terrorangrep mot israelske og jødiske interesser og personer i Europa er svært sannsynlig som en følge av krigen. Syv personer med tilknytning til Hamas ble arrestert i Tyskland, Nederland og Danmark 14. desember 2023, og europeiske myndigheter sier at Hamas planla angrep på israelske mål og på jøder uten tilknytning til Israel i Europa.¹⁷ Det er også mulig at man vil se mer terror mot muslimer, og spesielt palestinere, som konsekvens av konflikten. Tre studenter med palestinsk bakgrunn ble skutt og skadet i Vermont, USA, i november 2023.¹⁸

Konklusjon

Dette notatet har brukt forskjellige typer kilder for å framsette påstander om sannsynlige internasjonale politiske konsekvenser av angrepet på Israel 7. oktober 2023. Vi har sett på fem konsekvenser, som vil bidra til å forme internasjonal politikk i regionen:

- 1) Ny strategisk sårbarhet for Israel
- 2) Mer konflikt med Iran og motstandsaksen
- 3) Utvidet krig mot Hizbollah
- 4) Fornyet amerikansk fokus på Midtøsten
- 5) Fortsatt tilnærming mellom Israel og araberstater

Hovedkonklusjonen er at Israel står overfor et nytt strategisk og politisk dilemma, som vil føre til mer konflikt før regionen forhåpentligvis vender tilbake til prosessen mot mellomstatlig fred og samarbeid. Massakrene 7. oktober har skapt en sterk følelse av eksistensiell trussel og sårbarhet i det israelske samfunnet, og dette former deler av responsen på kort sikt. Denne følelsen er forankret i realiteter i den forstand at Iran og landets motstandsakse er en stor trussel mot Israel og mot stabilitet og fred i regionen. Samtidig er det mye som tyder på at de underliggende drivkreftene som førte til Abraham-avtalene ligger fast.

Civita er en liberal tankesmie, som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Den enkeltes publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemeldinger, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på torkel@civita.no eller civita@civita.no

Noter

- 1 « Hamas », Store Norske Leksikon. <https://snl.no/Hamas>
- 2 Brenner, Björn (2017) Gaza under Hamas, From Islamic Democracy to Islamist Governance. London: I.B. Tauris.
- 3 Brenner, Björn (2017) "The enemy just blinked: Why Hamas's new charter is a big deal" Ha'aretz, 22. Mars 2017, tilgjengelig her: <https://www.haaretz.com/opinion/2017-03-22/ty-article/.premium/the-enemy-just-blinked-why-hamass-new-charter-is-a-big-deal/0000017f-e0b3-df7c-a5ff-e2fbd260000>.
- 4 Bajoghli, Narges og Valid Nasr (2024) "How the War in Gaza Revived the Axis of Resistance" Foreign Affairs, 17 January, 2024. <https://www.foreignaffairs.com/united-states/how-war-gaza-revived-axis-resistance>
- 5 Ünal, Yusuf (2016) "Sayyid Qutb in Iran: Translating the Islamist Ideologue in the Islamic Republic" Journal of Islamic and Muslim Studies, (November 2016) Vol. 1, No. 2, s. 35–60
- 6 John Bolton, "The West may now have no option but to attack Iran" Wall Street Journal Dec 28, 2023
- 7 Naftali Bennett, "The US and Israel need to take on Iran Directly" Wall Street Journal Dec 28, 2023
- 8 Vohra, Anchal (2023) "The United Nations Completely Failed in Lebanon" Foreign Policy, 26 Dec 2023, <https://foreignpolicy.com/2023/12/26/the-united-nations-completely-failed-in-lebanon/>
- 9 F.eks. drepte Israel en leder i Sør-Libanon i januar 2024: <https://www.aljazeera.com/news/2024/1/8/hezbollah-says-israel-kills-top-commander-amid-fears-of-gaza-war-escalation>
- 10 Panikoff, Jonathan (2022) «Shifting Priorities: The US and the Middle East in a multipolar world" Atlantic Council (12 July, 2022), <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/shifting-priorities-the-us-and-the-middle-east-in-a-multipolar-world/>
- 11 Henneberg, Sabina og Amine Ghouli (2023) «Balancing US relations in North Africa without undermining the Abraham Accords" The Washington Institute for Near East Policy (22 Nov 2023) <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/balancing-us-relations-north-africa-without-undermining-abraham-accords>
- 12 En enkel, men solid introduksjon finnes i Morris, Benny (2009) One State, Two States: Resolving the Israel/Palestine Conflict. New Haven: Yale University Press.
- 13 Indyk, Martin (2024) "The Strange Resurrection of the Two-State Solution" March/April 2024: <https://www.foreignaffairs.com/israel/palestine-strange-resurrection-two-state-solution-indyk><https://time.com/6564983/saudi-arabia-israel-palestinian-state/>
- 14 Se f.eks. Palestinian Centre for Policy and Survey Research, Public opinion poll (no. 90), 13 Dec 2023. <https://www.pcpsr.org/sites/default/files/Poll%2090%20English%20press%20release%202013%20Dec%202023%20Final%20New.pdf>
- 15 The Times of Israel, 30 March 2024. <https://www.timesofisrael.com/us-welcomes-new-palestinian-authority-government-following-repeated-calls-for-reform/>
- 16 Brekke, Torkel (2023) «BRICS-landene: Vesten mot resten?» Civita-notat 27, 2023. <https://civita.no/notat/brics-landene-resten-mot-vesten/>.
- 17 Reuters, 14 December 2023. <https://www.reuters.com/world/europe/copenhagen-police-danish-intelligence-make-arrests-suspicion-preparations-attack-2023-12-14/>.
- 18 CNN, 27 November 2023. <https://edition.cnn.com/2023/11/26/us/palestinian-students-shot-burlington-vermont/index.html>